

LEBENSBLIDER EUROPÄISCHER SOZIALDEMOKRATEN DES 20. JAHRHUNDERTS

HG.: OTFRIED DANKELMANN

(A 20. század szociáldemokratáinak portréi)

Wien, Verlag für Gesellschaftskritik, 534 p.

A kötet megjelentetésének Németországban sem volt könnyű útja. Több mint öt évig tartott a kiadás a kéziratok sürgős begyűjtésének kezdetétől. Az életrajzokat a kiadvány szerkesztője, a hallei a Martin Luther Egyetem tanára gyűjtötte össze Európa különböző országaiból. Annak idején O. Dankelmann fejében is még az munkálhatott, hogy az NDK-ban a megjelenés előtt, az ottani „olvasás” idején nem tornyosulnak majd akadályok. Ámde közben bekövetkezett a német újraegyesülés, s elkezdődtek a kiadási nehézségek. A kötet végül Ausztriában látott napvilágot, s hosszabb erőfeszítések után a kéziratok megjelentek.

A kötet közel 50 életutat mutat be, aminek egyszerű ismertetése e folyóiratban lehetetlen és értelmetlen lenne. A kötetben az olvasók megtalálhatják azoknak a 20. századi öregeknek portréit, akiknek munkássága még a 19. században kezdődött (pl. Branting, avagy Leon Blum), de igazából a 20. századra teljesedett ki, s az olyan fiatalokét, akik már a 20. század szülöttei voltak (pl. Otto Bauer), illetve még fiatalabbakét, akik pályafutása igazából már 1945 után bontakozott ki (pl. Willy Brandt, Olaf Palme vagy François Mitterrand). Vannak a könyvben kormányférfiak, örök ellenzékiek (mint pl. az angol Fenner Brockway) is, (szép számú) értelmiségiek, de legzetes szakszervezeti szociáldemokraták is (pl. a svájci Robert Grimm jó ideig ugyancsak éppen eléggé rendkívüli életútja). Jobbára nyugat-európaiakról olvashatnak az érdeklődők, de nem maradtak ki a közép-európaiak (osztrákok, csehek) és kelet-európaiak sem (pl. orosz mensevikek „vezére”, Fjodor Dan, akinek írásait annak idején Mónus Illés sűrűn közölte a Szocializmus c. folyóirat hasábjain, illetve a lengyel Józef Cyrankiewicz, akit különben – ismeretesen – közeli baráti, felfogásbeli és szövetségi szálak fűztek az 1945 utáni magyar szociáldemokrata vezetőkhoz). A kötetben zömmel férfiak szerepelnek, a kivételt – úgy tűnik – csak az orosz-olasz Angelica Balabanova és a magyar Kéthly Anna jelenti.

A kötetnek persze még sokféle olvasata van. Csak örülni lehet, hogy az érdeklődők friss életrajzot olvasnak a belga van de Brouckère-ről és de Manról, de hogy a Belga Munkáspárt általánosan elismert „gazdája” (ez az egykori melléneve), Émile Vandervele kimaradjon – ez nehezen érthető. Csak üdvözölni lehet, hogy egy fiatal német szerzőtől F. Dan-portré olvasható, de a 20. század hajnalán, s még 1917 után is a mensevikek nagy mentora Julij Martov volt; ő a kötetből bántóan hiányzik (bár róla készült egy terjedelmesebb önálló monográfia egy ausztrál szerző jóvoltából). S persze hiányoznak az eszerek.

Az hogy egy ily fontos, nagyívű válogatásban az oly fontos francia szocializmus csak két személlyel (Blum, Mitterrand) legyen képviselve – megkérdőjelezhető. Fenner Brockway a brit munkásmozgalom egyik legmegnyerőbb, legtisztább egyénisége volt, aki nem véletlenül kapott még életében szobrot Londonban. Ám az, hogy az ILP igazi vezetője, James Maxton kimaradjon – szintén megkérdőjelezhető. Miként magyar vonatkozásban is kérdésesnek látom, hogy ha csak egy magyar szerepelhet, akkor annak Kéthlynak kell-e lennie. Úgy hiszem, maga Kéthly is az általa mindig elismert Mónusra szavazott volna, akit így a nemzetközi közönség megint nem ismerhetett meg.

Osztrák vonatkozásban persze Otto Bauer szerepel (német szerző tollából) és az 1945 utáni SPÖ gazdája, stratégiája és naggyá teremtője, Bruno Kreisky is – ámde azt, hogy Friedrich Adler, az SAI, a Szocialista Munkásinternacionálé két háború közötti főtitkára kimaradjon, fájjaljuk, még akkor is, ha köztudott, hogy F. Adlerről annak idején még Julius Braunthal külön életrajzot írt.

Nem bocsátkozhatom egy-egy életrajz *lényegi* bírálatába. Az életrajzok szerzői ugyanis nagyfokú szabadságot kaptak, s a kötet szerkesztője elvi, elméleti, politikai beállítások, értékítéletek ügyében – tudtommal – senkivel nem vitatkozott. A szabadság ebben a vonatkozásban abszolút érvényesült.

Meg kell emlékezni azonban arról, hogy a kötet életrajzainak többségét – érthetően – németek írták. Így valamennyi angol, francia, belga szereplőjét is. A lengyel, cseh, magyar, svéd szereplőket a kötet szerkesztő Dankelmann az érintett országból kérte.

Úgy gondolom, külön megemlítendő, hogy a németek mellett e kötetben a legtöbb írás magyar szerzők tollából jelent meg. Az „természetes”, hogy Kéthlyről magyar szerző írt: Strassenreiter Erzsébet, aki régóta dolgozik Kéthly Anna életművén. A belga de Brouckère portréját Haskó Katalin, a spanyol Largo Caballeroét Harsányi Iván, az orosz–olasz Angelica Balabanovaét pedig a Horváth Jenő–Jemnitz János szerzőpáros, a ma is élő és nagy befolyással rendelkező portugál politikus, Mario Soares életútját pedig Pándi Lajos.

A kötethez a szerkesztők személyenként több fotót is kértek, de – nyilván anyagi okokból – végül csak a szereplők egy részéről jelentek meg illusztrációk. A kötet olvasójának azonban ezek is értékes újat nyújthatnak.

A szerkesztőnek jó elképzelése volt, hogy a szerzőktől rövid életrajzi kronológiát kért hősükről – bibliográfiai tájékoztatóval együtt. Ezek az érdeklődőknek segítséget nyújtanak a további tájékozódáshoz. Jó lenne hamarosan a II., kiegészítő kötetet is olvasni.